

doi <https://doi.org/10.18485/bratstvo.2021.25.8>
УДК 821.163.41-1.09 Дучић Ј.

Рад примљен: 10. 8. 2021.

Рад прихваћен: 9. 9. 2021.

Оригиналан научни рад

ЈОВАН ДУЧИЋ У АНТОЛОГИЈАМА СРПСКЕ ПОЕЗИЈЕ

У тексту се даје преглед присуства песништва Јована Дучића у интегралним антологијама српске поезије, понајпре у оним најзначајнијим: „Антологији новије српске лирике” Богдана Поповића, „Антологији српске поезије” Зорана Мишића и „Антологији српског песништва” Миодрага Павловића, али се у завршном делу текста даје осврт и на неколико каснијих антологија из друге половине двадесетог и из прве две деценије двадесет и првог века у којима се представља српска поезија у целини.

Песник Јован Дучић од чијег рођења је ове године прошло (скоро?) век и по¹ вишеструко је присутан у нашој култури и у јавном дискурсу. Најпре, широко је препознат као један од наших најпознатијих и најцењенијих песника, са чијим песама смо се још у школским данима сви сусрели. За оне боље познаваоце српске књижевности Јован Дучић није само велики песник, већ и један од наших најбољих путописаца, као и изврстан и истанчан књижевни критичар. Такође, ту је и Дучић аутор есејистичких проза *Благо цара Радована* и *Јутра са Леутара* које иду у ред најчитанијих књига у нас у последње три деценије, о чему сведочи и безброј њихових издања код најразличитијих издавача, почев од оних највећих, па све до оних који се налазе на ивици видљивости и регуларности. Ау-

¹ Како наводи Дучићев биограф Радован Поповић: „По једнима, Дучић је рођен 5. фебруара 1871, по другима (П. Слијепчевић) 1872. године, а по трећима (и по пищевим речима, које и ми узимамо за најверодостојније), рођен је у Требињу 5. фебруара 1874.“ (Р. Поповић, *Књига о Дучићу*, Београд, 1992, 7).

тор *Лирике* истовремено је био и значајна политичка личност, високо рангирани дипломата Краљевине Југославије, а пред крај живота и народни трибун, који је испевао низ потресних песама са националном тематиком и исписао неколико полемичких текстова касније обједињених у књизи *Верујем у Бога и Српство*. Да је Дучићев утицај прерастао оквире његовог књижевног рада, сведочи и значај који је добио пренос његових земних остатака из Америке на родно тло, као и то да је његов гроб у Херцеговачкој Грачаници у претходне две деценије постао место својеврсног културног ходочашћа.

Када се имају у виду сви поменути начини присуства Јована Дучића у нашим животима у претходних век и по, није необично што је он и један од наших најпроучаванијих песника – о његовој поезији постоји више значајних монографија, по чему се у нашој књижевности може мерити једино песништво Васка Попе. Последњих деценија, са успоном и популаризацијом имаголошких студија, и његови су путописи дошли у средиште интересовања наше књижевне науке. Ипак, чини нам се да је анализа антологија српске поезије, и то оних интегралних, које захватају целокупну историју српског песништва или барем његов модерни или двадесетовековни део можда и понајбољи показатељ Дучићевог песничког трајања и статуса код једног ширег читалачког круга². Ово мислимо из разлога што нам се чини да су антологије поезије књиге у којима се сусрећу књижевна критика и наука и обични, тзв. „наивни“ читаоци, будући да су оне скоро увек, изузев када су у питању избори неких специфичних врста и родова, намењене и широј или чак превасходно широј читалачкој публици. Поезија данас и иначе за већину њених (малобројних?) читалаца, поготово оних који се књижевношћу не баве професионално, углавном бива доступна путем антологија и песничких избора.

Значај који је Јовану Дућићу и његовој поезији дат у „првој модерној антологији српске поезије“³, *Антологији новије српске лирике* Богдана Поповића, из 1911. године, добро је познат. Поповић је у својој књизи дао развојни лук српске лирике током седам деценија, од Бранка Радичевића до почетка двадесетог века, односно од 1840. па све до тренутка када је публикована антологија, поделивши је на три доба. После првог романтичарског периода у коме се наша лирика са стиховима Бранка Радичевића тек одвајала од својих народних узора и извора, долази доба које почиње након 1880. године и које обележава „песништво с највишим уметнич-

² Поред тога што смо изоставили све „посебне“ антологије српске поезије, попут антологија одређених епоха, или оне тематског типа, попут антологија љубавне или родољубиве поезије, нисмо због ограниченог простора били у прилици да анализирамо ни антологије југословенске, јужнословенске или српскохрватске поезије, већ смо се бавили онима које су сагледавале само српску песничку традицију.

³ И. В. Лалић, *Критика и дело*, Београд, 1971, 215.

ким обликом и углађеношћу, с дикцијом пуном и разгранатом, песништво преимућствено стилистичко, песништво виртуозно⁴. После 1900. у нашој књижевности се сусрећемо са поезијом неоварваризма која разграђује и преиспитује артистичка постигнућа претходне епохе.

Више је него јасно да Богдан Поповић понајвише вреднује и највише пажње у своме избору посвећује поезији другог доба, посебно песмама Јована Дучића, који је убедљиво најзаступљенији песник у антологији са чак тридесет и три песме. Након њега долази Змај са двадесет и две песме, па Војислав Илић са осамнаест. Од Дучићевих савременика значајно су заступљени и Милан Ракић са четрнаест песама и Алекса Шантић са дванаест. Повлашћени статус Јована Дучића у својој антологији Богдан Поповић је сигнализирао стављањем Дучићеве песме *Хајдмо, О Музо* за увод у читаву антологију, а његовом песмом *Залазак сунца* почиње и одељак посвећен другом добу наше лирике чиме га приређивач поставља на прво место међу савременицима. Имајући у виду одјек Поповићеве антологије, слободно се може рећи да је овакав Дучићев положај итекако допринео канонизацији његовог песничког дела. Истовремено са овим успостављањем Дучића као најистакнутијег савременог, и не само савременог песника, антологичар је успоставио „нови сензибилитет“⁵.

Наредни значајан антологичарски напор у српској поезији који је извео Зоран Мишић својом *Антологијом српске поезије* (1956) био је односу на Поповићев, и на поменути сензибилитет који је он својом књигом успоставио, изразито полемички и ревизионистички. Поповићева антологија у Мишићевом случају „узима се метонимијски, јер се, спорећи се с њом, Мишић заправо спори са цјелокупном модом ‘меког и нежног штимунга’ свог времена“⁶. У односу на приређивача *Антологије новије српске лирике* Зоран Мишић је другачије вредновао наш романтизам⁷. Тако у његовом избору централну позицију добија у антологији претходника прилично запостављени Лаза Костић, који са осам песама бива, уз Растка Петровића, Мишићев најзаступљенији песник. Бранко Радичевић је исто тако уздигнут у односу на Јакшића и Змаја којима је Поповић претходно дао недвосмислену предност. Такође, од песника из епохе модерне са највише песама је заступљен Владислав Петковић Дис, аутор кога је Поповић из своје антологије потпуно изоставио. Дис са Црњанским дели друго место

⁴ Б. Поповић, *Антологија новије српске лирике*, Београд, 1956, 11.

⁵ Ј. Deliћ, *Uvod: sto godina jedne žive antologije*, Трећи програм (Београд), бр. 153, Зима 2012, 15.

⁶ N. Perišić, „*Antologija srpske poezije*“ *Zorana Mišića u ogledalu Antologije novije srpske lirike Bogdana Popovića*, Трећи програм (Београд), бр. 153, Зима 2012, 17.

⁷ Колики су значај за Зорана Мишића имале епохе предромантизма и романтизма може се добро сагледати и кроз низ наслова из европске литературе које је овај критичар одабрао за чувену библиотеку Орфеј коју је у Нолиту више деценија уређивао.

са седам песама по укупној присутности у овој антологији. Мишићев низ највећих песника који обилују „несавршеним“ стиховима од којих се Поповић програмски клонио, гласи „Бранко Радичевић, Лаза Костић, Дис, Растко Петровић“⁸. Такође, Мишић је опонирао Поповићевој концепцији развоја српске лирике, тражећи мимо њега снажне стваралачке личности које се могу попут Његоша и Стерије наћи и у раним епохама нове српске поезије.

Када се све наведено има у виду, није необично што су Јован Дучић, као егземпларни песник у књизи Богдана Поповића⁹, као и његови настаљачи и епигони, више пута углавном негативно апострофирани у Мишићевом предговору. Дучић се у њему најпре помиње као школски песник чијим се читањем и опијањем у младим школским данима код ученика ствара једна погрешна представа о поезији. Он је и пример песништва које се исцрпљује у формалном савршенству, али и неко ко је починио у нашој поезији честу грешку и угледао се на минорне стране песнике, уместо на оне највеће. Уз такве замерке у њеном уводу није необично што Јован Дучић није међу песницима који су у Мишићевој књизи добили највише простора. Он је заступљен са пет песама и налази се на четвртом месту по заступљености, заједно са Јакшићем, Змајем и Давичом. Испред њега, поред раније наведених, још су и Бранко Радичевић и Војислав Илић са по шест песама. Ипак, чини се да Мишић није био негативно расположен према свим аспектима Дучићеве поезије, већ само према оном парнасовском из Поповићеве антологије¹⁰. Он је скренуо пажњу на једног „другог“ Дучића из његових каснијих песама коме је признао таленат и генијалност:

⁸ З. Мишић, *Антологија српске поезије*, Нови Сад, 1956, 13.

⁹ За Дучића и разлоге због којих је добио централно место у Поповићевој антологији Мишић каже: „тешко је наћи песника на кога би се тако лако дали применити естетички критеријуми Богдана Поповића и његове школе, као на Јована Дучића. У његовој поезији безмало да нема „слабих“ стихова, у оном смислу како то ред-по-ред метода захтева да их не буде. Ту нигде ништа не рамље, све је углађено и под конач доведено, педантно, и, признати се мора бриљантно.“ (З. Мишић, *Антологија српске поезије*, Нови Сад: Матица српска, 1956, 108).

¹⁰ Чини се да када се разматра Мишићев однос према Дучићу али и према неким другим ауторима ипак не треба изгубити из вида „дневнополитичку ситуацију која је незабилазан фактор када се говори о Мишићевом критичарском раду“ (N. Perišić, „*Antologija srpske poezije*“ *Zorana Mišića u ogledalu Antologije novije srpske lirike*“ *Bogdana Popovića*, Treći program (Beograd), br. 153, Zima 2012, 23). Уосталом, само шест година пре Мишићеве антологије у књизи *Југословенска поезија* коју је издао Савез књижевника Југославије, а која је давала слику југословенске литературе прилагођену соцреалистичкој и агитпроповској визији, Јована Дучића, али и неких других песника који су остали у емиграцији уопште нема.

Оставивши по страни његову парнасовску поезију, блиставу и празну, одабрао сам углавном оних неколико изванредних песникових симболистичких визија, лишених лажног сјаја и мелодраматичног декора, које нам указују какав се велики уметник крио у Дучићу иза помодног руха његове театралне и надуте отмености.¹¹

На наредну значајну антологију српског песништва није било потребно чекати као у случају књиге Зорана Мишића четири и по деценије. Већ осам година након Мишићеве антологије појавила се *Антологија српског песништва* коју је приредио Миодраг Павловић. Уколико се избор Богдана Поповића може видети као својеврсна теза, односно пионирско представљање једног развојног пута српске поезије, а Мишићева књига као *антитеза* избору претходног антологичара, онда је Павловићев подухват свакако синтетичка књига која обухвата много шири временски опсег у односу на изборе његових претходника. Док је Поповићева антологија обухватала само неких седамдесет година новије српске лирике, а Мишићева тек негде око век наше поезије, Павловићева књига се у својој првој верзији протезала кроз осам векова, почевши од тринаестог столећа и интегришући у себе наше средњовековне текстове, али и значајан корпус наше класицистичке преддуковске лирике која је остала изван видокруга ранијих антологичара¹².

Поред поменутих карактеристика Павловићеву антологију обележавају и њени најистакнутији и најзаступљенији песници – Васко Попа, са седамнаест песама као најзаступљенији аутор, коме је Павловићева антологија првобитно и била посвећена¹³, затим Јован Дучић са једанаест песама, па Момчило Настасијевић са десет. У случају Попе и Настасијевића радило се о значајним корацима у правцу широког прихватања ових песника, док је Дучића, заједно са нашим целокупним песништвом модерне, Павловић, у односу на Мишићев избор, вратио у матицу наших највиших песничких вредности. Раздобље Од Дучића до Бојића Павловић у свом предговору означава као „мали златан век наше поезије“¹⁴. У поменутом тексту Дучић добија знатан простор, и у овом осврту Павловић напомиње да смо у њему „добили човека који је написао неке од наших најбољих стихова“¹⁵. У наставку текста Миодраг Павловић имплицитно, али врло

¹¹ З. Мишић, *Антологија српске поезије*, Нови Сад, 1956, 108.

¹² Почевши од петог издања (1984) Павловић ће почетке српске лирике померити још два века уназад и интегрисати у њу и народну лирску поезију, па ће његова књига тако покривати један миленијумски лук српске песничке традиције.

¹³ На првом издању Павловићеве антологије стоји посвета „Пријатељу Васку Попи“, која се у каснијим издањима књиге изгубила.

¹⁴ М. Павловић, *Антологија српског песништва*, Београд, 1964, 52.

¹⁵ *Исто*, 53.

очљиво, полемишући са Мишићем, и чини се, слажући се са Поповићем, о Дучићу каже следеће:

Стварни мајстор свог посла, Дучић је, чини нам се, завршио један релативно правилан и узлазни пут једног дела песничког развоја у нас, који је трајао око стотину година [...] Неспоразума и нетрпељивости према Дучићу било је много како због закрвљених суревњивости – за нашу средину традиционалних – тако и због недовољног критичког рашчлањавања Дучићевог дела. Говорило се и говори се да су му узори били мањи француски песници, као Албер Самен, Анри де Рење, Придом и други, али се није рекло колико је бољи песник од њих Дучић постао, као што се иначе не говори о утицајима страних књижевности на оне наше песнике који уживају привилегије миљеника. Тек када се поведе рачуна о раздобљима Дучићевог песничког развоја, и када се узму у обзир његове касне песме, може се донети меродаван суд о вредностима његовога песничког дела [...] Био је изванредан творац песничких слика, које су биле и симболистичке и парнасистичке, и песничке уопште.¹⁶

Имплицитну полемику са Мишићевим ставовима Павловић је водио и у изузетном есеју *Јован Дучић* који је уврштен у књигу *Осам песника*, објављену исте године као и његова антологија. Ова књига се може посматрати и као проширени коментар и образложење његових антологичарских избора, пошто су у њој текстови о сва три за Павловића кључна песника модерне српске поезије – поред Дучића у књигу су укључени и есеји о Настасијевићу и Попи. На почетку поменутог текста о Дучићу Павловић наводи своју изузетно високу оцену о овом песнику, коју је изрекао и у антологији: „Можемо одмах рећи да нам данас углавном изгледа неоправдан презир којем је Дучић извесно време био изложен: тај презир је био разумљив, књижевноисторијски чак у једном тренутку и нужен, али нам се данас ипак чини да Дучић спада у неколико најбољих песника овога језика.“¹⁷

Треба још погледати које Дучићеве песме је Павловић одабрао за своју књигу. Он је акценат ставио на песме из *Вечерњих* и *Сунчаних песама*, заобилазећи наслове које је у своју антологију унео Богдан Поповић, и усмеравајући пажњу ка позном Дучићу¹⁸. Како је и сам навео „Ослањајући се на каснијег, немонденског Дучића, мислимо да смо пронашли највредније језгро његове поезије“¹⁹. Чини се да није погрешно рећи да је Павловић барем једним делом усвојио нека становишта Зорана Мишића у погледу

¹⁶ Исто, 53–54.

¹⁷ М. Павловић, *Осам песника*, Београд, 1964, 10.

¹⁸ Вредност ових каснијих Дучићевих стихова, али и критички однос спрам Дучићеве љубавне лирике, али и генерално његових раних песама Павловић је шире изложио у већ помињаном тексту из књиге *Осам песника*.

¹⁹ М. Павловић, *Антологија српског песничтва*, Београд, 1964, 56.

Дучићеве ране поезије и његових парнасовских песама и следио његово истицање оног симболистичког у његовим стиховима.

Након Павловићеве чувене књиге па све до данас појавио се импозантан број антологија српске поезије, интегралних, тематских, као и антологија различитих епоха, али ни једна није била ни изблиза тако чувена и утицајна као три поменуте и анализиране. Ипак, занимљиво је и значајно погледати барем летимично статус песника Јована Дучића у неколицини антологија српског песништва које су се појавиле у последњих пет, шест деценија и које доносе изборе из целокупног или модерног српског песништва.

Ни антологија Миодрага Павловића није остала без песничких избора који су били својеврсна реакција и покушај корекције. Поред бучних и познатих негодовања у јавности, попут оних Марка Ристића, али и Оскара Давича, и књига *Један век српске поезије* коју је саставио Остоја Кисић и која се појавила неколико година после *Антологије српског песништва*, тачније 1971. године, може се посматрати у овој оптици. Иако у свом предговору одбија могућност да се антологија схвати као некаква антикњига, чини се да се Кисићева одлука да са представљањем српске поезије крене од Бранка Радичевића, а да старије српско песништво изостави, сматрајући да од Бранковог доба постоји стварни континуитет српске поезије и да избором „предбранковске поезије, не бисмо могли остварити континуитет без интервенције“²⁰, могло разумети као веома јасно реплицирање Павловићу и његовим одлукама. Такође, у односу на Павловићев „неокласицистички“ концепт, Кисић је предност дао авангардним и неоавангардним песничким токовима, па је најзначајнији српски песник његове антологије Оскар Давичо.

Епоха модерне је поприлично скрајнута, иако састављач антологије помиње у предговору да нема намеру да ауторе у њој присутне дели на оне првог и другог реда. Иако наводи и значај Дучића и Ракића он истиче да је у њихово доба постављен бедем између поезије и живота, па чак и каже, оцењујући ове ауторе са идеолошких позиција, „с обзиром да су идеје њихове лирике у потпуном расулу, велики део њиховог стваралаштва има обележје комичног говора“²¹. Из свега овога произилази да је Дучић представљен са три песме, а Ракић само са једном, док је Давичо, уколико сегменте *Хане*, *Детињства* и *Трга еМ* бројима као посебне песме, са чак седамнаест.

Ипак, чини се да Кисићева антологија није успела да пољуља Павловићеве поставке. Три године после ње, а деценију након оне Павловићеве, тачније 1974. године, и то у Загребу, као и некад избор Богдана Поповића,

²⁰ О. Кисић, *Један век српске поезије*, Београд, 1971, XIII.

²¹ *Исто*, XXVII.

појавила се *Антологија српске поезије* Свете Лукића²². Попут Мишића и овај критичар се одлучује да представи нешто више од једног века српског песништва, почевши од Стерије па до тренутка у коме је антологија састављена. Ипак, у погледу периодизације, али и вредности за које се он опредељује, могло би се рећи да следи Богдана Поповића, чији антологичарски подухват и помиње у своме предговору, напомињући да „у основи тачне констатације Богдана Поповића траже корекцију само у мери“²³, али и Миодрага Павловића, имајући у виду којим песницима даје највећи простор. У средишту Лукићевог интересовања су Васко Попа и Јован Дучић. Са бројем од једанаест песама у овом избору Дучића је Лукић изузетно истакао, узимајући само више Попиних песама, дванаест. Сви остали песници су представљени са највише девет и мање песама.

Лукић у свом предговору помиње Дучићево формално мајсторство, али и критички указује на повремени артистички маниризам његових стихова. Ипак, и он истиче вредност позне поезије Јована Дучића, у чему се такође може видети Павловићев утицај:

Међутим, у последњој деценији живота овај песник се отиснуо у истинску авантуру космичке рефлексije директним суочавањем са проблемима вечности и смисла кретања човека који је немилосрдно бачен у свет. Дубок захват исказан је одговарајућом једноставношћу, поготово неочекиваном од онога Дучића како га обично код нас знају и тумаче.²⁴

На сличном путу који је поставио Миодраг Павловић, а следио Света Лукић, налазио се и Вук Крњевић својом антологијом српског песништва двадесетог века *Међу јавом и мед сном* (1985) која је такође првобитно била намењена за други југословенски простор, односно за словеначку публику²⁵. Крњевић највише простора даје Дучићу и Попи, уврстивши од обојице по дванаест песама.

Сасвим сигурно један од најмаркантнијих примера међу постпавловићевским антологијама јесте књига *Модерно српско пјесништво* (1991) коју је у Сарајеву пред сам рат приредио Стеван Тонтић. Како и сам поднаслов каже у питању је „велика књига модерне српске поезије – од Костића и Илића до данас“. Иако се у својој књизи бавио само нашим песништвом у последњих сто година Тонтић на безмало хиљаду страна не одступа од

²² Може се рећи да се Лукић за овај посао дуго припремао, састављајући хрестоматију *Савремена поезија* (1964, друго допуњено издање 1973), зборник критичарских текстова о савременој српској поезији, као и антологију *Послератни српски песници* (1970), коју је саставио заједно са Вуком Крњевићем, који ни сам није одолео да након тог подухвата састави и једну обухватнију антологију српског песништва.

²³ S. Lukić, *Antologija srpske poezije*, Zagreb, 1974, 10.

²⁴ *Исто*, 12.

²⁵ Књига се првобитно појавила у Љубљани на словеначком 1984. године, да би годину дана касније добила и своје српско издање.

оних вредности које је Миодраг Павловић успоставио. Тако и у његовој књизи најзаступљенији песници јесу Васко Попа, Јован Дучић и Момчило Настасијевић: Попа има двадесет песама, Дучић шеснаест, а Настасијевић тринаест (уколико као засебне песме рачунамо два дела из циклуса *Речи у камену*). Такође, значајан простор добио је и Стеван Раичковић. Уколико свих десет делова циклуса *Разговор са иловачом* рачунамо посебно, он има укупно седамнаест песама.

У свом опсежном предговору Тонтић помиње Дучићеву позицију у српској поезији и записује да након појаве Диса, Црњанског, Настасијевића, Попе њему не може бити посвећена онако издвојена позиција и велики простор као у антологији Богдана Поповића, али подвлачи да његово изузетно место у антологији српске поезије нипошто не може бити угрожено. Приређивач ово наглашава након указивања на неке поларизације које су се стварале око Дучићевог имена. Овај песник је за Тонтића „естетско-обликовни вршак аполонијског нагона и правца српског лиризма, мјесто тријумфа обликотворне воље, воље која је битно воља за умјетношћу, умјетношћу вишом и од живота самом“²⁶.

Последњи покушај антологијске детронизације Јована Дучића учинио је Миливоје Марковић у својој *Антологији српске поезије двадесетог века* (2000) која је објављена постхумно. Марковић је иначе нерасположен према песништву наше модерне, за чију носећу тријаду Дучић, Ракић, Шантић сматра да је уздигнута међу велике песнике само захваљујући критичарским ауторитетима Богдана Поповића и Јована Скерлића, који су у то доба били искључиви ствараоци песничког укуса. Сматрајући да мит о Дучићу треба демонтирати, Марковић износи на његов рачун исте замерке које су у српској литератури биле присутне још пре неколико деценија, а које су изречене и у Мишићевој антологији. Истиче Дучићево угледање на споредне француске песнике, које је успешно оповргнуо још Миодраг Павловић. У својој књизи Марковић Дучића представља са четири песме, колико углавном имају песници „средњег“ значаја. Од аутора са почетка века најбоље је представљен Милан Ћурчин са пет песама, док Ракић рецимо има три. Убедљиво најзаступљенији песник у овој антологији је Васко Попа са шеснаест песама. Ипак, Марковићева митомахија спрам Дучића је тешко одржива и због неуравнотежености и необичних избора у читавој његовој антологији, која значајно већи простор даје поезији друге половине двадесетог века коју је овај критичар свакако боље познавао²⁷. Звучи прилично неубељиво да су више песама од Дучића у антологији српске поезије двадесетог века завредели рецимо Божидар Тимотијевић, који је представљен са шест песама, и Мирослав Антић са

²⁶ С. Тонтић, *Модерно српско пјесништво*, Сарајево, 1981, 24.

²⁷ О томе сведочи и његова куд и камо боља *Антологија српске послератне поезије* (1992).

пет, а да је са истим бројем наслова представљен перано преминули песник Раде Томић.

И поред овог Марковићевог покушаја ревизије и у двадесет првом веку ствари са Дучићевим присуством у обухватним антологијама српског песништва стоје слично као и у неколико последњих деценија двадесетог. Тако у антологији српске поезије до Другог светског рата *Парнас искоса* (2006) Добривоја Станојевића Јован Дучић добија најистакнутије место са тринаест песама, док се иза њега налази неколико песника који су заступљени са по девет остварења. У тротомној *Антологији српског песништва 19. и 20. века* (2008) Мирослава Егерића Дучић има девет песама, колико још имају Попа и Бећковић, а више су заступљени само Ђура Јакшић и Војислав Илић са по једанаест. Занимљиво је да Егерић понавља Павловићева становишта и цитира његов есеј о Дучићу, али и задржава акценат на каснијим песмама Дучићевим. Овај критичар такође Дучића у свом предговору одређује као несумњиво великог песника²⁸.

И у претходној деценији Дучић је у антологијама које су се појављивале добијао истакнуто место. Највећи број песама Дучић је добио и у обимној *Антологији српске поезије* (2012) Ненада Грујичића, њих десет, колико имају и Бранко Радичевић, Лаза Костић, Дис, Војислав Илић, Милош Црњански и Стеван Раичковић. Иако је у својој антологији акценат ставио на стражиловску линију наше поезије, Грујичић ипак није запоставио ни ону магистралну нит која води од Војислава до Дучића. Такође, у антологији *Златни век српског песништва 1910–2010* (2010), коју је приредио Селимир Радуловић, аутор *Лирике* је заједно са Дисом, Црњанским, Попом и Бећковићем заступљен са највећим бројем песама, односно са њих седам.

Након прегледа ових антологија можемо закључити да нимало изненађујуће Јован Дучић у антологијама српске поезије, уз само пар изузетак, од којих је наравно најзначајнији и најутицајнији Мишићева антологија, заузима најистакнутија места. Дучић је једини песник који фигурира као кључни у две, ипак, најпознатије и најцењеније антологије српске поезије – мислимо наравно на Поповићеву и Павловићеву. Треба додати да аутор *87 песама* у својој антологији помера пажњу са раног Дучића и његових парнасовских стихова и љубавне лирике који доминирају у књизи Богдана Поповића на његова каснија остварења. О томе убедљиво сведочи и то што он у својој антологији није уврстио ниједну песму коју је за свој избор претходно одабрао Поповић. Многи су Павловића следили и у избору конкретних Дучићевих песама, попут Тонтића који је у своју књигу укључиво већину песама које је изабрао и Павловић.

²⁸ М. Егерић, *Антологији српског песништва 19. и 20. века I-III*, Нови Сад, 2008, XIX.

Један од најпосвећенијих савремених Дучићевих тумача, Иван Негришорац, такође је у својим разматрањима приметио важност ове промене. Он наглашава преломни значај шездесетих година у Дучићевој рецепцији:

ако је до тада бољи Дучић тражен у раној фази, оној до Првог светског рата, од тада се бољи Дучић тражи у зрелој, међуратној фази песниковог рада. При том је губио песник љубавне куртоазије, песник неутемељеног сплина, песник идеализације сјајне прошлости, песник стилског манира и шупљикаве реторике, а почео да добија песник природе и снажних симболистичких слутњи. Све више је, дакле, губио Дучић постромантичар, парнасовац, декадент, а све више добијао импресиониста и симболиста.²⁹

Према Негришорцу „поменуте антологије јасно нам показују да је током 60-их извршена нова валоризација Дучићевог песништва, и да је та валоризација остала до дана данашњег“³⁰.

За избор из Дучићевих стихова који је направио Богдан Поповић, више разумевања је имао Света Лукић, па је у своју књигу унео више идентичних песама као и састављач *Антологије новије српске лирике*. Интересантно је да је у новије време Ненад Грујичић дао значајнији простор оном раним парнасовским Дучићевим песмама у односу на оне позне. Такође, иако су последњих деценија цењенији стихови које је Јован Дучић писао у међуратном периоду и у последњим годинама свог живота, најзаступљенија песма у антологијама српске поезије су *Јабланови*. Њу су изабрали практично сви антологичари наше поезије, укључујући и оне ненаклоњене Дучићу, изузев Миодрага Павловића.

Када се све има у виду, може се на крају закључити да је Јован Дучић најприсутнији песник у значајним антологијама српског песништва и да равноправно са њим у нашој литератури по броју песама, као и носећим улогама у њима, баш као и по проучености и броју монографија што смо споменули на почетку нашег рада, стоји једино Васко Попа. Отуда није необично да његов опус и даље интригира научне проучаваоце као и да се издања његових књига изнова прештампавају, а да је и годину у којој се налазимо Српска академија наука и уметности прогласила Дучићевом годином.

Марко С. Аврамовић*

Институт за књижевност и уметност
Краља Милана 2
11000 Београд

²⁹ И. Негришорац, *Лирска аура Јована Дучића*, Београд, 2009, стр. 74.

³⁰ *Исто*, 28

* mrkavramovic@yahoo.com

Кључне речи: Поезија Јована Дучића, антологије српске поезије, канонизација

Marko S. Avramović

JOVAN DUČIĆ IN SERBIAN POETRY ANTHOLOGIES

This paper is a review of the presence of Jovan Dučić's poetry in integral anthologies of Serbian poetry, primarily in the most prestigious ones: Bogdan Popović's *Anthology of Modern Serbian Lyric (Antologija novije srpske lirike)*, Zoran Mišić's *Anthology of Serbian Poetry (Antologija srpske poezije)*, and Miodrag Pavlović's *Anthology of Serbian Poetic Art (Antologija srpskog pesništva)*. It also explores a few recent anthologies, published in the second part of the 20th century and the first two decades of the 21st century, presenting Serbian poetry in its entirety.

ЛИТЕРАТУРА:

Ненад Грујичић, *Антологија српске поезије*, Сремски Карловци: Бранково коло, 2012.

Мирослав Егерић, *Антологији српског песништва 19. и 20. века I-III*, Нови Сад: Орфеус, 2008.

Остоја Кисић, *Један век српске поезије*, Београд: Хронометар, 1971.

Иван В. Лалић, *Критика и дело*, Београд: Нолит, 1971.

Миливоје Марковић, *Антологија српске поезије двадесетог века*, Београд: Просвета, 2000.

Зоран Мишић, *Антологија српске поезије*, Нови Сад: Матица српска, 1956

Иван Негришорац, *Лирска аура Јована Дучића*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2009.

Миодраг Павловић, *Антологија српског песништва*, Београд: СКЗ, 1964.

Миодраг Павловић, *Осам песника*, Београд: Просвета, 1964.

Богдан Поповић, *Антологија новије српске лирике*, Београд: СКЗ, 1956.

Радован Поповић, *Књига о Дучићу*, Београд: БИГЗ, 1992.

Селимир Радуловић, *Златни век српског песништва (1910–2010)*, Нови Сад: Орфеус, 2010.

Добривоје Станојевић, *Парнас искоса: антологија српске поезије до Другог светског рата*, Панчево: Мали немо, 2006.

Стеван Тонтић, *Модерно српско пјесништво*, Сарајево: Свјетлост, 1981.

Jovan Delić, „Uvod: sto godina jedne žive antologije“, *Treći program* (Beograd), Broj 153, Zima 2012, str. 9–15.

Sveta Lukić, *Antologija srpske poezije*, Zagreb: Školska knjiga, 1974.

Nedeljka Perišić, „*Antologija srpske poezije Zorana Mišića u ogledalu Antologije novije srpske lirike Bogdana Popovića*“, *Treći program* (Beograd), Broj 153, Zima 2012, str. 16–24.

Vuk Krnjević, *Među javom i med snom: antologija srpske poezije XX veka*, Beograd: Književne novine, 1985.